

Fiskare- och jordbrukskolonisationen.

Större delen av den estlandssvenska befolkningen består ju av fiskare- och jordbruksfamiljer, vilka i Estlands svenskbygder oftast bodde på egen grund. I vissa bygder, såsom på Runö och Rågöarna, hade svenskarna genom århundradena lyckats bibehålla den ställning som svenska odalbönder, vilken tillerkändes dem redan i medeltida brev, och vilken bekräftades i de svenska konungarnas privilegier under 1600-talet. I andra trakter däremot hade beroendet av de adliga godsherrarna, baronerna, alltmera försvagat den ursprungliga bonderätten till jorden. Genom den stora agrarreformen i det självständiga Estland tillerkändes emellertid den svenska befolkningen i alla svenskbygder liksom esterna äganderätten till sin jord. Det är därför helt naturligt, att mången estlandssvensk efter återkomsten till det gamla moderlandet nu frågar sig, om han eller hon icke har möjlighet att här i Sverige åter bli husbonde och husmor på egen grund. En andra fråga uppställer sig säkert samtidigt: »Hur länge kan det väl dröja?»

Härnedan lämnas nu en kort överblick över kolonisationsfrågans läge alltsedan de 110 rågöbornas ankomst till Sverige på hösten 1940. Här efter redogöres för de just nu aktuella planerna.

För att främja den estlandssvenska fiskare- och jordbrukskolonisationen i Sverige bildades som bekant på hösten 1940 en särskild stiftelse, Rågöstiftelsen. Dess styrelse består av personer, som äro medlemmar i Kommittén för estlandssvenskarna eller i Estlandsutskottet inom Riksföreningen för svenskhetens bevarande. Ordförande är riksantikvarien Sigurd Curman. Rågöstiftelsen erhöll vid sin tillkomst ett anslag från 1940 års nationalinsamling på 100,000 kronor. Med hjälp av dessa medel inköpte stiftelsen ett tiotal fastigheter i Stockholms skärgård, huvudsakligen belägna på Björkö och Vätö i närheten av Norrtälje och på Gräsö utanför Öregrund, vilka fastigheter utarrenderats till lämpliga rågöbor. Arrendatorn har att årligen betala arrende

jämte amortering å yttre inventarier. Han äger framdeles inlösa fastigheten till stiftelsens kostnader, vilket redan skett i ett par fall. De flesta inköpta gårdarna ha några tunnland åker samt skog till husbehov. Huvudnäringen är rågöbornas urgamla, nämligen havsfiske. Stiftelsen har därjämte anskaffat fiskebåtar jämte motorer och fiskredskap, vilka försålts till rågöfiskare genom avbetalningskontrakt mot 4 % ränta och amortering under 5 år. Många fiskare hava redan efter ett par års förlopp helt inlost båtar och fiskredskap. Kolonisationen av de nya Rågöborna i Stockholms skärgård har lämnat en värdefull ledning vid utarbetandet av planerna för kolonisationen av den övriga, mångdubbelt större delen av de under de senaste två åren anlända estlandssvenskarna.

1944 års riksdag beviljade Rågöstiftelsen ett lån å 200,000 kronor, av vilket hälften skulle användas för inköp av fiskebåtar, motorer och redskap samt andra hälften till inköp av mindre skärgårdsfastigheter jämte inventarier. Med hjälp av fiskerilånet ha hittills ett 80-tal estlandssvenska fiskare erhållit nödig utrustning för att i den svenska ostkustskärgården kunna bedriva sitt tidigare yrke. Med hjälp av fastighetslånet har stiftelsen kunnat fortsätta sin fiskarekolonisationsverksamhet genom inköp av halva den söder om Gräsön belägna Ormön jämte tillhörande skärgård, ett hemman på Singö utanför Grisslehamn och ett flertal mindre gårdar på Björkö. Det har härigenom varit möjligt att skapa samlade bosättningsområden för en stor del av de estlandssvenska fiskarna. Nargöbor till ett antal av omkring 50 personer bo sålunda på öarna söder om Gräsö och på Ormö; på sistnämnda ö i särskilt uppförda vinterbonade baracker. Större delen av Odinsholmarna, ett 60-tal personer, äro bosatta på Ormö. På Singö bo 5 runöfamiljer. På Björkö och de intilliggande Väddö och Vätö bo slutligen ett hundratal rågöbor och ett fyrtiotal estlandssvenskar från Vippal och Korkis, vil-

KUSTBON

Organ för Estlandssvenskarna i Sverige.

Utgiven av Riksföreningens Estlandsutskott.

Ansvarig utgivare: *Riksantikvarien Sigurd Curman.*

Redaktör: *Folke Lindström.*

Red.-sekr.: *Manfred Nyman.*

Red.-kommitté: *Viktor Aman, Lars Broman, Gerhard Hafström, Anton Vesterberg.*

Red. och Exp.: Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm,
tel. 11 35 00, 11 57 21, 11 57 22.

Kustbons postgiro: 19 72 07.

Utkommer 1945 med sex nummer.

Prenumerationspris 1945 2 kr. 50 öre.

Annonspis: 1/1 200: —, 1/2 115: —, 1/4 60: —,
1/8 35: —.

Förlovnings- och vigselannonser 5 kr.

Dödsannonser 15 kr.

Linkoln Bloms Boktryckeri, Stockholm 1945.

ka i Estland voro rågöbornas närmaste grannar på fastlandet. Bosättningen har hittills skett inom områden, där avfolkningen under de senaste åren varit stor — 20 à 40 procent. Den estlandssvenska kolonisationen har alltså här verksamt kunnat bidra till att väcka nytt liv i avtynande skärgårdsområden, vilka eljes efter fredsslutet hotats av tomtstyckning och åtföljande skifte av nu samfälliga fiskevatten, varigenom de rikssvenska fiskarens näring skulle vållats väsentligt avbräck.

Efter framställning från Kommittén för estlandssvenskarna och Rågöstiftelsen har Kungl. Maj:t avlämnat proposition till 1945 års riksdag beträffande fullföljandet av den estlandssvenska kolonisationen. Riksdagen har nyligen bifallit denna proposition, varigenom medel ställts till förfogande för denna verksamhet under det närmaste året.

Vad först beträffar fiskarekolonisationen har anslagits medel *dels* för inköp av fiskebåtar, motorer och redskap och *dels* för inköp av fiskarelägenheter, vilka som regel böra innehålla en mindre jordbruksareal. För det anslagna beloppet beräknas minst ett 70-tal lämpliga fiskarelägenheter kunna bildas.

Som ovan nämnts har den hittillsvarande fiskarebosättningen till övervägande del skett i Stockholms skärgård. Då fiskarekolonisationen givetvis icke får träda de rikssvenska fiskarens intressen för nära, kommer den fortsatta kolonisationen i princip icke att ske i samma trakter som tidigare. Jämte fiske och jordbruk som tidigare stödnäring erbjuder sig i några fall kanske också möjligheten att bedriva båtbyggeri i mindre skala.

Fiskarekolonisationen avser att lämna de förutvarande estlandssvenska *yrkesfiskarna* möjlighet att bedriva självständigt fiske. Det är således

främst de återstående öborna från Rågöarna, Odinsholm och Nargö samt Runöborna, som härvid främst komma i åtanke, jämte de fåtaliga övriga estlandssvenskar, som tidigare utslutande varit *havs fiskare*. Det måste emellertid kraftigt framhållas, att fiskepriserna i Sverige under fredstid i allmänhet äro låga, varför fiskarena på den svenska ostkusten ofta ha försörjningssvårigheter. Därest en estlandssvensk fiskarefamilj redan funnit sin utkomst genom annat arbete avrådes en sådan familj från att återgå till den osäkra och krävande fiskerinäringen.

Vad åter beträffar jordbrukskolonisationen har årets riksdag anslagit medel som under det närmaste året möjliggör förvärv av ett 50-tal fastigheter. Villkoren äro desamma som för svenska s. k. egnahemsbrukare. Härjämte finnes möjlighet erhålla lån för att bestrida de kostnader för fastighetsförvärvet, som icke täckas av egnahemslånet, ävensom vissa kostnader för fastighetens iordningställande samt för inköp av inventarier och kreatur.

Enligt riksdagens beslut avser jordbrukskolonisationen att till egna jordbruk förhjälpas här för lämpade estlandssvenskar, varvid de, som äro familjeförsörjare med stor försörjningsbörd främst skola komma i åtanke.

De anslagna medlen till inköp av ett 50-tal jordbruk möjliggöra uppenbart icke att under det närmaste året skaffa en egen gård till varje estlandssvensk, som hoppas härpå. *Rågöstiftelsen vill därför bestämt varna estlandssvenskarna för den felaktiga uppfattningen*, att det nu bara är att lämna den nuvarande arbetsplatsen och flytta till en egen liten gård. Omfattande organisationsarbeten måste först utföras, innan förvärvet av lämpliga gårdar så småningom kan börja. Ingen estlandssvensk, som lämnar sin nuvarande anställning utan överenskommelse med såväl sin nuvarande arbetsgivare som kommittén, kan räkna på att komma i åtanke. Stor hänsyn kommer att tagas till huru en familj skött sig som anställd i svenskt jordbruk. Varje estlandssvensk husbonde och husmor vet väl, att det behöves många armar för att väl sköta ett jordbruk. Det är därför viktigt, att inte familjerna i onödan skingras utan hålla ihop, så att ungdomen stannar kvar vid jorden. Ty om den unga generationen följer med till den egna torvan ökar utsikten för att det egna jordbrukarhemmet kommer att fortleva i framtiden. Till den egna gården hör också på ett naturligt sätt samman gammelfar och gammelmor liksom fallet var hemma i svenskbygden. Ty vem skulle väl eljes vaka över småbarnen, när mors arbete i stor utsträckning måste ske utomhus och i ladugården.

I en följande artikel komma att lämnas närmare upplysningar om fiskare- och jordbrukskolonisationen. *Kom emellertid ihåg, att inte nu låta någon »jordfeber» gripa er.* Stanna lugnt kvar i ert trägna arbete och lär er nu under vårbruket och under den följande skördetiden så mycket som möjligt av svenska jordbruksmetoder. För närvarande äro också priserna på jord

Några allvarsord

Estlandssvenskarnas värdefullaste tillgång är utan tvivel det goda namn och rykte de sedan länge åtnjutit här i landet. De hava haft rykte om sig att vara ärliga, pålitliga, arbetsvilliga samt anspråkslösa och vänliga i uppträdandet. Tack vare dessa goda egenskaper hava estlandssvenskarna gärna mottagits i det svenska arbetslivet och man har från arbetsgivarnas sida från begynnelsen mött dem med förtroende och välvilja, även om estlandssvenska arbetare i början — av förklarliga skäl — icke varit så väl förtrogna med svenska arbetsförhållanden. Detta har varit av stort värde för estlandssvenskarna då det för dem gällt att finna sina första arbetsanställningar här i landet.

Men även de värdefullaste tillgångar kunna förspillas, om de icke vårdas. Tyvärr har det på alltför många håll visat sig, att estlandssvenskarna haft en mycket stor benägenhet att efter kort tid lämna sina erhållna platser för att söka sig nya och detta ofta utan att iakttaga rimlig och överenskommen uppsägningstid och utan hänsyn till de svårigheter de genom sitt handlingssätt vållat arbetsgivaren. Att lämna sin plats hos en lantbrukare mitt i höst- eller vårbruket vittnar inte om ansvarskänsla. Så har dock ofta skett. Det har därför inom vissa landsändar börjat uppväxa en ganska ledsam reaktion mot estlandssvenskarna, en reaktion, som de själva framkallat genom sitt uppträdande.

Att vissa svenska arbetsgivare icke alltid äro sådana de borde vara mot sina anställda, är visserligen ett beklagligt faktum, men det förhållande eller rättare sagt missförhållande beträffande en del estlandssvenska personer, som ovan angivits, synes endast i undantagsfall ha berott på detta. Det kan utan tvivel vara förklarligt, om de estlandssvenska flyktingarna ännu icke kommit helt till sinnesro efter de många och besvärliga cckupationsårens lidanden och efter skilsmässan från de gamla hemmen och gårdarna, men det

och inventarier höga, varför skulden på gården måste bli stor. Det är därför ur alla synpunkter bäst att »skynda långsamt».

Därest de estlandssvenskar, som äro anställda vid svenska jordbruk, även i fortsättningen komma att genom träget arbete skaffa sig kunskaper i svenskt jordbruk och göra det estlandssvenska namnet heder, finnes grundad förhoppning, att den jordbrukskolonisation, som nu tar sin början, kan fortsättas även under de följande åren. Det stora gemensamma målet är, att de estlandssvenska familjeförsörjare, som tidigare i svenskbygden varit jordbrukare och äga de personliga förutsättningarna att i Sverige bedriva självständigt jordbruk, under de närmaste åren skola få möjligheten bli egna jordbrukare.

Gerhard Hafström.

Tonen

*En ton går fram genom världen,
den tonen är underfull.*

*Den alstrades ej av själar,
som sprungit ur jordens mull.*

*Den föddes på himmelska strängar
i skapelsens första ackord,
när kvällen steg ned från bergen
kring Genesis örtagård.*

*I mänskornas första famntag
blev den till en skapande kraft,
som flög hän över bergens tinnar
med livets sprudlande saft.*

*Ej är den av denna världen,
och dock har den blod och mærg.
Den är som en vandrande sägen
med livets friskaste færg.*

*Den är längtans blåaste blomma
och lidelsens rödaste ros,
och den går som en fläkt över jorden,
men med bittraste sorger därhos.*

Edvin Lagman

är för deras egen lyckliga framtid här i landet nödvändigt, att de på allt sätt vinnlägga sig om att bibehålla sitt goda anseende och icke giva anledning till missnöje och misstro bland de svenska samhällslager, tillsammans med vilka de dock *måste* leva och arbeta för framtiden. Därför riktas härmed en allvarlig maning till estlandssvenskarna att *icke* utan verkligt tvingande skäl byta platser och flytta i tid och otid, ty detta kan bli dem till en verkligt stor skada.

Det bör i detta sammanhang också framhållas, att man från Estlandskommitténs och Rågöstiftelsens sida givetvis kommer att noga undersöka, huru vederbörande ha skött sig här i landet, in-

nan man lämnar den hjälp åt estlandssvenskar till att förvärva egna gårdar och fiskarställena, vartill möjligheter nu beretts genom riksdagens nyss skedd beviljande av betydande lånebelopp till Rågöstiftelsen och Statens Egnahemsstyrelse för detta ändamål. Endast de personer, som genom ådagalagda kunskaper inom yrket och genom oklanderligt uppträdande här i landet dokumenterat sig såsom för ändamålet lämpliga, kunna räkna på att komma i åtnjutande av de förmåner, med vilka svenska staten avsett att hjälpa estlandssvenskarna till att växa in i svenskt arbetsliv såsom bofasta, självägande medborgare. Det finns anledning för alla estlandssvenskar att noga beakta och begrunda detta och att handla därefter med klar ansvarskänsla.

Slutligen en liten maning till de många estlandssvenska flickor, som hava platser i familj, särskilt i Stockholm. Det har från många håll klagats över det sätt varpå familjernas telefoner ofta missbrukas. Ingen förmenar ett hembiträde att begagna familjens telefon, då detta är nödvändigt. Men då samtalen vara 10—15 minuter, ja, upp till halvtimmen och då sådana samtal förekomma i stort antal varje dag, då måste de rubriceras såsom grovt missbruk av en förmån. De estlandssvenska flickorna måste besinna, att de dels blockera telefonen för andra familjemedlemmars legitima samtal, dels stjåla en ganska betydande del av sin tjänstetid. Om dessa långa samtal läggas tillhopa blir det stundom hela timmen och mera. Ett telefonsamtal bör aldrig räcka längre än 5 minuter. — Det kan synas vara småaktigt att anmärka på dylika ting. Men omdömet om en person bygges oftast på hennes sätt att sköta alla de små saker, varav det dagliga livet består.

Ovanstående rader hava icke framkallats av en önskan att uttala klander, långt därifrån. De hava föranletts av en varm önskan att hjälpa genom att i tid göra estlandssvenskarna uppmärksamma på den stora vikten av att vårda sitt gamla goda namn och rykte. Detta kräver aktgivande på deras uppträdande gent emot andra.

Sigurd Curman.

G. SILTBERGHS
SKO- OCH LÄDERAFFÄR

Rekommenderas

Tel. Hemse 191

Tel. Hemse 191

Några estlandssvenska minnen

Av Major Carl Mothander.

Kännedomen om estlandssvenskarna är i Sverige inte gammal utöver fackintresserades krets. Själv hörde jag om dem först genom Albert Engström, som en av seklets första somrar gjorde en segeltur i österled med Anders Zorn i dennes berömda jakt »Meit». Engströms små korta skisser i ord och bild av sitt besök i Reval, Hapsal och Baltischport och ett kort strandhugg på Odinsholm hör till sådant som biter sig fast i minnet.

Turistresor ställdes sällan över det ryska imperiets gränser. Ryssland var ända tills förra världskriget det enda land i Europa, som krävde pass och visum. Det kom att dröja ända till 1919, innan jag fick tillfälle att se det egenartade land, som Albert Engström öppnade för min pojkfantasi.

Jag glömmer aldrig den första anblicken av Revals hamn, där jag landade på Köpmansbryggan den 4 januari 1919. En ny värld öppnade sig för mig, ett land med djupa spår av revolutionsårens förfall och utarmning.

Frihetskrigets period av min estländska tillvaro tog mig alltför hårt i anspråk med arbete ofta så gott som dygnet om, för att jag skulle haft mycken tid att söka mig till mina estlandssvenska stamfränder. Den första estlandssvensk, som kom in i mitt liv, var Hans Pöhl, den store folkhövdingen, vilken en av de första dagarna sökte upp mig i gamla du Nord i Reval, som anvisats mig till kansli lokal och bostadskvarter. Jag ser honom ännu sitta där i mitt mottagningsrum, försjunknen i djupa funderingar, då jag kom in. En stor, kraftig, rödblond man i »evangelierock» och svart rosett. Jag visste inte vem han var, min rikssvenske ordonnans hade bara anmält »en svensktalande herre». Men anletsdrag, blick, sätt att resa sig ur den djupa stolen sade mig att han måste vara en man av viss betydelse.

Den som minnes Hans Pöhls ögon vet, att den mannen inte kunde rubriceras med ett par enkla ord. Jag tror det dominerande i blicken var den varma humorns godhet. Hans blick var genomträngande, men inte stickande, klar, men icke hård; röjde den själsliga jämnvikt och trygghet den människa får, som »rädes varken fan eller trollen». En karl, som behärskade sin miljö utan att pressa sin egen stämpel på allt och alla. En »ledare» utan den senaste tidens bismak.

Hans Pöhl var en klok man, mer än blott »diplomat» och »politiker». Man har nog rätt att kalla honom statsman. Hans inflytande på Estlands unga statsbildning gick vida utöver talesmannens för en liten 7000-hövdad folkstam. Hans Pöhls förtidiga död 1931 blev en förlust för Estlands svenskhet, som aldrig kunde övervinnas. Den som känner livet bakom kulisserna vet, att där sprang en sträng, vars frånvaro sedan alltid förnams i den estlandssvenska orkestern.

Mitt första S. O. V.-möte (Svenska Odlingens Vänner) upplevde jag den Frihetsvintern. Mitt

minne av kvällen är mycket dimmigt, lika oklart som den tobaksmättade luften i salen. Min näsa minns ännu den tidens rysliga Mahorka-papyrosser — stäppgräs kallat. Det var kaffe och tal, sång och deklamation och många varma välkomstord. Jag bär med mig minnet att allt andades längtan och kärlek till Sverige, underlandet i väster — modersfamnen.

En tjänsteresa förde mig till Baltischport. Med en rikssvensk kamrat gjorde jag en promenad över den farligt spegelglatta isen till Lilla Rågö. Tiden var knapp, och vi hann bara med en lov mot närmaste strandby. Små sagogrå stugor och skjul, fornåldrigt, fattigdystert. Varken hund eller hane hörde vi, byn låg som utdöd och avfolkad. Blott ett par vadmalsgrå gestalter skymtade i den fallande skymningen. Som skygga skogsväsen försvunno de bakom knuten. Man gömde sig för oss. Troligen hade man sina erfarenheter av främmande uniformer, som nalkades över isen.

Dessa upplevelser var egentligen allt jag den gången förde med mig av Estlands svenskar, deras bygder och människor. Förgätenhet och fattigdom, skygghet och ängslan. Men som detta skuggfolks ledare hade jag funnit en man av format, en hövdingegestalt!

Föga anade jag då, att detta Estland — efter revolutionen så utarmat, fattigrätt och förfallet, en gång skulle bli mitt andra hemland, där jag skulle komma att uppleva ett uppstigande av en ny kulturstat ur havet, en nationell kraftutveckling av stora mått.

*

Kontakten med estlandssvenskarna återknöts snart, jag deltog som andra av mina fåtaliga rikssvenska landsmän i Reval i deras föreningsaftnar och små festligheter, prenumererade på Kustbon, besökte Birkas och gjorde en och annan sommartur runt bygderna. Men träget arbete med egna uppgifter hindrade mig de första åren att bli stort mer än blott åskådare.

Arbetet med eget jordbruk förde mig snart i närmaste kontakt med den estniska lantbefolkningens livsproblem, och särskilt mitt intresse för fattige menige mans vardagsbekymmer och slit för ett torftigt bröd kom mig att så småningom få ögonen upp för även estlandssvenskarnas ekonomiska betryck. Det nationella kulturarbetet för dem fann med tiden allt starkare intresse i Sverige, men den minst lika viktiga ekonomiska sidan förmådde aldrig fångsla de kretsar i Sverige, som rekryterade den stora turistströmmen till Estland. De svenska sommarturisterna sågo helst det som var gammalt och fornt och svärnade för bibehållandet av just den anda, som måste övervinnas för att möjliggöra ett ekonomiskt uppsving. Hjälpporganen i Sverige lyckades aldrig väcka en allmänare opinion för sanering av det starkt efterblivna estlandssvenska näringslivet.

Augusti 1941 var en spänningens tid för min hustru och mig i vårt stockholms hem. Dagligen flyttade vi de brokiga knappålarna på den baltiska krigskartan och sågo fronten rycka allt närmare vår egen gård Tois i Estland och de estlandssvenska bygderna. Den dag då vi vid frukostbordet läste nyheten att tyska trupper nått Reval, utbrast min fru: »Nu är det på tiden att göra något för våra estlandssvenska vänner!»

I det ögonblicket föddes den s. k. estlandssvenska hjälpexpeditionen. Till en början tänkte vi oss denna som en svensk statsaktion. Mina uppaktningar hos olika regeringsmedlemmar vunno väl varmaste intresse, men på grund av statsmaskineriets alltför långsamma arbets sätt, insågs snart, att hjälpen måste skaffas på privat väg.

Min förut nämnda materiella inställning till de estlandssvenska problemen gjorde att »Kommitén för Hjälpe expeditionen till estlandssvenskarna» gick in för principen »uteslutande materiell hjälp». Kommitténs insamling inbringade c:a 165,000 kr. jämte kläder, skodon, jordbruksredskap m. m. till ett värde, som rundade totalsumman till omkring 200,000 kr. Huvudparten av kapitalet åtgick till varuinköp och transportkostnader. Ensamt vår motorseglare Ingeborg om 400 ton kostade oss 13,000 kr. i hyra.

Restkapitalet innehöllo vi t. v. i avvaktan på utvecklingen av läget i Estland. Sedan så gott som alla estlandssvenskar numera ankommit till Sverige, har den nyssnämnda Kommittén överlämnat detta belopp — 49,000 kr. — till svenska regeringen att i kommitténs insamlingens anda användas till estlandssvenskarnas i Sverige ekonomiska gagn.

Vår kommitté, som numera anser sin uppgift slutförd, har alltså upplöst sig. Att genomföra den estlandssvenska hjälpexpeditionen kom att bli ett hårt och krävande arbete. Skildringen av alla svårigheter, hinder och komplikationer av otaliga slag, som måste övervinnas, innan de tusentals svenska givarnas bidrag i form av varor kommo estlandssvenskarna tillhanda i Estland, kunde fylla en hel roman.

Efter dryga tre års bestånd har punkt nu satts för den ovannämnda kommitténs tillvaro. Med glädje och tacksamhet se vi tillbaka på den tid vi fått arbeta för den lilla svenskstammens hjälp. Det återstår blott att här få frambara kommitténs tack till alla och envar, som i sin mån bidragit till förverkligande av vår hjälptanke.

15-16-ÅRS FLICKOR

med föräldrahem i Stockholm, intresserade av att lära bokbindaryrket, kan omedelbart få anställning vid Sjöbergs Bokbinderi. Närmare upplysningar om lönevillkor och utbildningstid inhämtas hos kurator Sjöblom, Tunnelgatan 23, 1 tr., Stockholm.

Anmälan bör ske före 15 maj.

Silverskeden

Jag träder in i »minnets land». Och strax komma några ord för mig, som jag en gång antecknade: Vad vore livet förutan minnet?

Det är ett tempel i människosinnet,
dit bönen går och dit själen trår.

Och i minnets — d. v. s. hågkomstens — land ser jag ju så gärna mitt barndomshem. Byggnaderna, rummen, grunden, trädgården. Och framförallt mina föräldrar och syskon.

»Silverskeden» var en av dem, som funnos och dagligen voro i bruk därhemma. Nu äro de i min ägo och användas blott vid högtidliga tillfällen. De äro nu minst hundrafemtio år gamla.

Vad var det då för särskilt med den ena av dem? Den vart »biten». Jag skall berätta. Jag var en sju—åtta år gammal. En dag, när jag kom från skolan, fick jag som vanligt eftermiddagskaffe. Och just då passade jag på att bita i skeden. Det blev rätt stora märken efter mina tänder. Bannorna, jag fick av Mor, gingo snart över, men värre eller kanske bättre var det med »märkena».

Jag växte upp till yngling — jag blev man — mina föräldrar gingo bort, och barndomshemmet skingrades. Men märkena i den gamla skeden sutto kvar tills jag för icke så länge sedan lät slå ut dem. Nu ville jag nästan ha det ogjort. För hågkomstens skull.

Och vare det nu icke ur vägen att låta denna händelse, detta minne från min barndoms dag, bliva anledning till några reflexioner.

Låt oss gärna erkänna vårt beroende av vad som varit. Ja, vi må gärna i och hos det flydda se grunden till det som är — det vi själva äro.

Här ett minne ur svenske pastorns i Paris galleri av människoöden. En gammal fransk kvinna kom en dag till honom förtvivlad över att hennes make, som länge varit sjuk, nu blivit så mycket sämre. Han yrade, trodde hon, och hon kunde inte förstå ett ord av vad han sade.

Pastorn gick med, och i ett typiskt franskt arbetarehem fann han mannen, som var hårt sjuk. Slutet var tydligen nära, men han yrade inte — han talade svenska.

Han var född i Sverige, men hade i mer än fyrtio år arbetat i Frankrike och därunder icke haft beröring med svenskar eller talat svenska. Nu, i hans sista stunder, föll allt främmande bort; han mindes inte ett franskt ord.

Med pastorns hand i sin ena hand och hustruns i sin andra berättade han på trohjärtat bygdemål sina tidigaste minnen. Han beskrev gården, där han lekt som barn, lycklig över att någon lyssnade, som förstod honom.

Hans tanke var i hemlandet, innan han vid ord och ton av en svensk psalm fick gå till ro för alltid.

Jag läste en gång om en gammal svensk sjöman i Afrika, att han hade förlorat sitt pass. Och då han hos vederbörande myndighet begärde ett nytt, kunde han icke legitimera sig. Han blev icke trodd på sitt ord; han förmådde icke tala svenska. Se, han hade varit borta i många, många år. Men — tyst — han kom att erinra sig barnabönen, som han bedit så många gånger därhemma, då han var liten.

Och han läste: Gud, som haver barnen kär —. Då slog den svenske konsuln honom på axeln och ropade: Det räcker. Ni är svensk. Och sjömannen fick ett nytt svenskt pass.

Vem smälte silvret — vem danade skeden — i vilkens hand låg den först? Frågor, som jag inte kan besvara. Men här liksom överallt eljest är det sant, att vi i stort sett i dag äro och äga det vi hava fått av det gångnas människor och förhållanden.

Våra fäder bröto den bygd och odlade den mark, där nu säd växer och skörd mognar. Nutiden följer forntiden efter och liksom lägger sina händer på dess axlar. Knappast en enda välsignelse eller gåva kommer oss till godo utan att hava berörts av någon mänsklig hand. Och den lagen förändras aldrig. Låt oss vara både allvarliga och glada därför.

Jag tror, att det är Geijer, som på något ställe säger: Livet är sådant, att det unnar oss lyckan hel.

Fyll tillvaron med tjänster för andra. Det innebär kanske sällan ett arbete såsom i ädel metall, och likväl kan uppgiften ibland gälla högre värden än både silver och guld. Människor, personligheter, evighetsvarer! Låt oss i varje fall uppodla lusten och kärleken till det goda och sköna. Sätt dig höga mål före, våga att på uppvägen snava hellre än att bara syfta lågt. Varje hög uppgift höjer oss. När vi utfört den, kunna vi icke vara lågsinnade. Och man blir god, då man gör gott.

Och så om respekten för det, som sagts och gjorts. — En gravskrift på en gravgård i Glasgow lyder så här: Han gjorde inga underverk, men vad han sade var sant. Vården restes av en grupp unga män, som en gång var den dödes söndagsskoleklass...

Det var jag, som för många år sedan bet de där märkena i silverskeden. Icke kunde jag då veta eller ana, att jag nu skulle skriva därom i »Kustbon». Men ingen händelse inträffar, intet ord uttalas och ingen tanke tänkes, som icke får sina följder. Varje stycke i »Kustbon» har sin rubrik.

I själva livet går det icke så lätt att »slå ut» märkena. Detta faktum har minst två sidor. Och det är *väl* med hänsyn till det goda, det är *icke väl* med hänsyn till det onda.

Må vi alltjämt hålla hand och hjärta öppna för Gud.

Ludvig Larsson.

Jakt och jaktvård

För Kustbon av ryttmästare Arvid Lundbergh.

Jakten är ett uråldrigt näringsfång i Sveriges land. Den har dock under århundradenas lopp varit underkastad åtskilliga restriktioner, och först år 1789 förenades rätten till jakt med äganderätten till jord, d. v. s. varje svensk jordägare fick då rättighet att, utan andra inskränkningar än de som i jaktstadgan föreskrevs beträffande de olika fridlysningstiderna, bedriva jakt å eget markområde. Dessförinnan hade särskilt allmogens jakträtt varit mycket hårt beskuren.

Det visade sig dock ganska snart, att denna allmänna rätt till jaktutövning fick ett synnerligen menligt inflytande på villebrådsstammen. Jägarnas antal växte så snabbt, att många djurarter inom kort hotades med utrotning. De fåtaliga älgarna jagades hänsynslöst, skogsfågel och rapphöns decimerades katastrofalt inom de mera tätbebyggda delarna av landet, de vackra och fullkomligt oskadliga gladorna betraktades som rovfåglar och förföljdes obönhörligt, vildrenen försvann totalt och år 1864 dödades den sista vilda hävern i Sverige. Varenda jägare försökte ta för sig så mycket som möjligt av allt det, naturen med frikostig hand bjöd, utan tanke på återväxten, som med varje år blev allt mindre och mindre.

För att råda bot på dessa missförhållanden måste man inom kort tillgripa ganska stränga lagar och förordningar, varigenom villebrådet

Rapphöns i snö.

icke löslöpande hundar och kringstrykande katter få störa markernas ro.*) Kan man dessutom under svåra vintrar medelst hjälpfodring av t. ex. rapphönsen ingripa i dessa svaga fåglars hårda kamp för tillvaron, är det så mycket bättre. Men först och sist måste jägaren lära sig att lägga band på sin egen jaktpassion och inte skjuta allt som kommer inom håll för hans bössa. Ständigt bör han ha de orden i minnet: *Den som icke sår, han skall icke heller skörda.* Jaktvården är ett slags naturskydd, och endast de jägare, som strängt iakttaga jaktlagens och jaktstadgans föreskrifter, äga rätt till hedersbenämningen *goda jägare.*

Så tam blir ejderhonan, där naturskydd och jaktvård följas åt.

ställning fullt berättigad. Jakttiderna å olika sjöfågelarter voro nämligen dessförinnan så illa avpassade, att alltid någon art var lovlig ända fram till den 10 juni. Följden blev att tjuvskyttnar och mindre nogräknade jägare lågo ute hela våren och sköto all fågel som kom inom håll, vare sig den var fridlyst eller ej. Resultatet av denna rovjakt visade sig snart. Fram mot midsommar lågo de svenska skärgårdarna öde och tomma på fågel. Någon återväxt kunde under rådande förhållanden helt enkelt icke äga rum.

Så snart den enhetliga jakttiden genomförts blev bilden en annan. Långsamt men säkert ökade sjöfågelstammen för att i närvarande stund — trots de tre stränga vintrarna 1940—42 — vara talrikare än den varit på en hel mansålder. Nuvarande jakttid tycks därför icke inverka menligt på tillväxten. Detta är också helt naturligt, ty varken ejdern, alfågeln eller knipan — det vid vältskyttnet vanligast förekommande villebrådet — häckar förrän i slutet av april eller senare. Storskraken däremot börjar värpa redan omkring 1 april. Denna fågel bör därför av hyggliga jägare lämnas i fred, så mycket mer som hans kött icke på långt när är lika välsmakande som de övriga arternas. Förfärdiga och häng i stället upp skrakholkar på därför lämpliga träd i skärgården. Det är en direkt jaktvårdande gärning. Dessa holkar kunna sedan, utan fara för fågelbeståndet, skattas på de första 8 å 10 äggen — men absolut inte mera — varigenom de bliva skärgårdsbon till både nytta och nöje.

Ännu så länge kunna vi således med gott samvete bedriva en måttlig sjöfågeljakt, men skulle jägarna missbruka detta privilegium och skjuta mera än vad som kan anses skäligt eller för eget behov erforderligt, är det fara värt att totalförbud för all vårjakt påbjudes.

Gustav Adolfs akademins estlandssvenska undersökning

Arbetets omfattning.

Av läroverksadjunkt Nils Tiberg.

Som jag förra gången berättade, är undersökningen av de estlandssvenska orternas folkmål och folkminnen samt av deras materiella kultur föremål för en gemensam undersökning, utförd av flera institutioner. Nordiska museet i Stockholm bearbetar sitt sakmaterial, sina fotografier och andra avbildningar samt sina anteckningar. Ortnamnsarkivet i Uppsala samlar uppteckningar av ortnamn och skall bearbeta dem. Musikhistoriska institutionerna i Stockholm och Uppsala samla och behandla musikaliskt material. Enskilda forskare deltaga var på sitt håll. Här skall endast något närmare talas om de arbeten som bedrivs vid Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala, som fått i uppdrag att vara arbetscentral.

Först och främst gäller det att samla in kunskaper från dem som nu kommit hit, särskilt från de gamla som efter hand gå bort, för alltid

Sträckfågelskyttet på våren lockar ofta en hel del jägare ut till kobbar och skär, där de icke ha jakträtt. Men glöm inte att de, som så illa göra, måste betecknas med det fula namnet tjuvskyttnar. Glöm inte heller att lösa jaktkort, om ni jagar på arrenderade marker. Hela inkomsten från jaktkortet användes till vilt- eller jaktvårdande åtgärder av ett eller annat slag.

Den 16 maj blir, som förut nämnts, morkullan lovlig. Till följd av de många och vidlyftiga utdikningsföretagen i början på 1900-talet ha en hel del av morkullans mest omtyckta häckningsplatser ödelagts och vi ha därför numera inte så värst gott om denna lilla vackra sagofågel; endast i vissa trakter i Norrland är hon alltjämt allmän. Jägaren måste därför visa den allra största skonsamhet mot detta villebråd — helst inte skjuta alls. Visserligen är det endast hanarna som deltaga i »draget» på vårkvällarna, men om alla hanarna bortskjutas inom ett begränsat område finns det ingen möjlighet för de överlevande honorna att få sina i andra kullen lagda ägg befruktade. Det händer nog också stundom att samvetslösa jägare börja morkulljakten redan innan den lovliga dagen inträder, alltså under just den tid, när själva parningen försiggår. En sådan handling måste betecknas som lika oförnuftig som skamlig, lika vanhedrande som att skjuta tjäder- eller orrtupp på spelet.

Jägare, tag gärna en måttlig tribut av det vilda under lovlig tid och på dina egna eller arrenderade jaktmarker, men glöm inte, att du är ansvarig för att djurlivet hålles vid makt och helst också förökas inom det område, där du har din vistelse och utför din dagliga gärning.

medförande sitt vetande och sina minnen. Icke så, som om det vore oss likgiltigt hurdant det t. ex. efter skiftena, men för forskningen är det estlandssvenska samhället var under senare tid, äldre samhällstillståndet av större intresse, då det ger mycket rikare belysning av forskningens föremål.

En sådan utfrågning måste göras med utgångspunkt ifrån äldre rikhaltiga uppteckningar: den som varit i Estland och arbetat med dylika saker vet bäst, hur ofta de eljes i Sverige använda frågelistorna bli föga eller alls inte tillämpliga därute. Undersökningar av liknande art pågå nämligen över hela Sveriges land sedan långt tillbaka. Det är inte tidsläget som sådant som har framlockat intresset; jag nämnde redan förra gången hur länge forskare från Sverige rest ut till Estlands svenska bygder. Men tidsläget framtvingar omedelbar fortsättning i raskaste takt och på mest givande sätt.

Gamla anteckningar måste alltså gås igenom, och så vidlyftigt som materialet är, kan en var begripa att detta arbete tar tid. På grundvalen härav — arbetsresultatet blir till en början i allmänhet en massa ordlappar med en anteckning på varje lapp — måste man göra upp frågelistor, utskrivna eller inte. Den som länge varit med kan använda ordlapparna som frågelistor. Nu skall utfrågningar göras med sagesmän från alla estlandssvenska orter eller åtminstone från så många som möjligt. Det gäller även att konsta-

tera om det eller det *inte* finns. Man måste ha uppgift — så noggrann som möjligt — om den tid och ort som den lämnade uppgiften avser samt andra liknande omständigheter. Man måste arbeta med det målet i sikte: vad framtidens forskning kan tänkas fråga efter, bör den så vitt möjligt få svar på. Man kan vara fullt medveten om att detta krav aldrig kan uppfyllas av oss, men man måste arbeta så som om det ginge att realisera det. Undersökningen skall föras fram på full bredd, skulle man kunna säga.

En sådan undersökning tar sig i praktiken ut som en ändlös rad av detaljfrågningar, men undersökningens ledning, som kan överblicka det hela, skall göra vad den förmår för att hålla ihop arbetets delar. Estlands svenska folkkultur skall icke gå okänd sin upplösning till mötes.

På vissa orter och på många punkter är den redan väl känd och allmänt tillgänglig i tryck genom de i förra artikeln antydda stora arbetena av C. Russwurm, G. Danell, H. A. Vendell, E. Klein och P. Söderbäck. Men den nutida forskningen ställer krav på större precision och fyllighet från de olika orterna, än vad det nu förefintliga materialet ger, även om man räknar med de handskrivna samlingarna.

I detta arbete behövs tillmötesgående från skilda håll; mycket har också gått väl i lås. Kungl. Maj:t har genom anslag till Gustav Adolfs Akademien visat sin välvilja mot den estlandssvenska forskningen. Här i landet är flera veten-

Försäkring i erkänd sjukkasse ger skydd och hjälp vid sjukdom

SJUKPENNING med lägst 1 kr. och högst 6 kr. pr dag i 2 år, i en del kassor 3 år.

Kristillägg utgår till medlem med försörjningsplikt mot minderåriga barn: 50 öre för ett eller två barn, för tre barn eller däröver 1 kr. pr dag.

LÄKARVÅRD. Ersättning för läkarvård med 2/3 enl. särskild taxa. Läkares resa inbegripes även här.

SJUKHUSVÅRD. Hjälp till sjukhusvård. Särskilda förmåner för familjeförsörjare och gift kvinna. Fri transport vid intagning å sjukhus. Många kassor betala hela kostnaden på allmän sal å lasarett utan avdrag av sjukpenningen.

BARNFÖRSÄKRING för barn under 15 år. Fri sjukhusvård jämte intagningskostnad samt ersättning för läkarvård med 2/3 enl. taxa.

MODERSKAPSHJÄLP efter 270 dagars medlemskap med i regel 125:— kr.

En plikt för var och en att skydda sig själv och sin familj samt en medborgerlig rättighet, som bör tillvaratagas.

C:a 3.200.000 personer erhålla f. n. vid sjukdom hjälp från de erkända sjukkassorna. Dröj ej med att uppsöka den erkända sjukkassan på bosättningsorten eller tillskriv Svenska Sjuk-kasseförbundet, Brunnsgård 4, Stockholm. Sjukdomen kommer ofta oförberett. Tag därför en sjukförsäkring i en erkänd sjukkasse, innan den objudna gästen kommer. Gör så idag, i morgon kan det vara för sent. Solidaritet mot familj, anhöriga och samhälle måste varje medborgare känna och visa.

skapsmän i fullt arbete. Liksom vi äro beredda att ägna tid och krafter åt undersökningen, så måste vi begära att även estlandssvenskarna med lust vill offra något av tid och bekvämlighet genom att aktivt deltaga som muntliga och skriftliga meddelare. Många ha också redan visat sig äga förståelse för den egna folktraditionens värde: vi ha fått vackra och betydelsefulla bidrag i form av texter, teckningar och planskisser, samt hjälp genom muntlig utsago åt frågvisa och enträgna undersökare. Våra meddelare ha också förstått, att intet av uppgifterna begagnas att göra sensation med samt att inga namn o. dyl. utlämnas åt obehöriga.

Jag har lust att anföra några ord ur ett brev; för estlandssvenska läsare behöver jag inte översätta, och andra få väl ta sig en funderade på detta språkprov från Vippal: »Ja har allt siär fae: tak, mat, kläder, allt ua he bäst. — Kå gutt har ja geva mot? Ing handa! Om tom blipinnskripsana ja gjär, er au nåat värde, så gjär ja må glädje tom.» Just detta *tänkesätt* är det vi behöva, men inte bara det, utan även den iver till *handling* som kommit brevets författarinna att flitigt svara på alla möjliga frågor.

Om man bara börjar, skall man snart finna, att det inte är vare sig konstigt eller tråkigt. Skriv ett brev till mig under adress Landsmålsarkivet, Uppsala, så sänder arkivet frågor, papper och kuvert. Den som redan börjat brevväxla med t. ex. Nordiska museet bör naturligtvis fortsätta; det kommer ändå undersökningen som helhet till nytta, eftersom institutionerna avser att samverka.

Den som skriver till Landsmålsarkivet kan, om han så vill, skriva på sitt eget folkmål. Stava ungefär som riksspråksstavningen, men sätt *alltid* längdstreck över långa självljud (a, e, i, o, u, å, ä samt ö, om ljudet finns). Sätt en prick under tjockt l, som i *blå, tåla* 'tala'. Här i tidningen kan dylika tecken inte sättas ut. Skriv *hl* i ord som *hlå* 'slå', *vahhl* 'vassel'. Efter hand som man blir van, gör man sin stavning allt smidigare och tydligare.

Ju bättre svar arkivet får på sina frågor, dess bättre ersättning kan brevskrivaren påräkna. Mången som inte har arbete hela dagen kan säkert skaffa sig en ärligt förtjänt extraslant på detta sätt. Mången åldring, som nu kanske ibland har svårt att få tiden att gå, kan också få en stunds förströelse dessutom. Varje bidrag är välkommet.

Med. dr. J. VILMS

estnisk leg. läkare

Specialitet: Hud-, urinvägs-, könssjukdomar.
Kyndelsmässogränd 5, Midsommarkransen
(hållplats Svandammsplan, linje 17)

Mottagning måndagar, onsdagar och fredagar
kl. 18—19.

Endast behandling av baltiska medborgare.

Flykten från Runö

Sedan hösten 1943 stod det klart för de flesta runöborna, att en flykt till Sverige var nära förestående. På hösten gjorde några unga ett försök att komma över till Sverige. Redan under de första timmarna av deras färd råkade de ut för storm. Deras mast gick över bord. Med nöd kunde de ta sig i land på en ö utanför Ösel. Sedan måste de segla hem till Runö för att avvakta bättre väder.

I början av februari 1944 började frönten närma sig. De flesta ville inte för tredje gången ut-sätta sig för alla faror, som en ockupation för med sig. Största delen av Runös befolkning började därför laga i ordning sina båtar för en långfärd västerut. Några karlar kom tillsammans, man studerade sjökortet, kursen togs ut o. s. v.

En av de första dagarna i februari sammankallades Runö församling av länsmannen i skolsalen. Rådplägning hölls. Man beslöt, att alla skulle ta steget fullt ut och bege sig till Sverige. Samma dag sjösattes en större båt. Dagen därpå försökte man sjösätta två andra båtar. Det misslyckades på grund av storm med stor sjögång. Samma dag var några fiskebåtar ute med kurs mot Sverige, men de måste vända till följd av hårt väder. Men i mitten av månaden lyckades två båtar under hårt väder ta sig över till Gotland.

Vid pingsten 1944 flydde två små fiskebåtar. På kvällen, när de seglade ut, var det lugnt men regn. Nästa dag blev det hård västlig vind. Den ena båten fick motorstopp, och då måste den andra ta honom på släp. Man ville ej ge till spillo allt som man lyckats rädda. Under 36 timmar kämpade man mot havet för att komma till Gotland. På Runö var vi mycket oroliga för deras färd i det hårda vädret. De flyende hade lovat att underrätta oss, när de väl var framme. Under hela juni väntade vi med spänning. En morgön i juli kom meddelandet — med tillägget »avres snarast!» Vi förstod, att timmen var slagen, då vi skulle lämna våra kära hem.

Båten, som vi hade, var byggd under föregående vinter och låg vid stranden. Den var 8 meter lång och hade en 14 hkr motor. Det gällde att i tysthet få ut våra nödvändigaste kläder från byn. Detta lyckades också under natten. Nästa dag, jag tror det var den 2 aug., skulle vi köra ut ett fat bensin till stranden. Där satt en hel del karlar, alla såg sorgsna ut, ingen arbetade, fast rågen sedan länge var mogen. Jag körde förbi utan att säga ett ord. Kanonskotten dånade söder ut. Korna råmade till avsked, när vi klappade dem. Hunden simmade omkring båten. Obönhörligt gick tiden. Klockan var 3 e. m. Vi samlades på stranden en och en, tills tiden var inne för att ge oss i väg. Vi var 15 personer: 8 runösvenskar och 7 ester. Bland de senare var en fabrikör med hustru och två barn. Vädret var vackert, nästan lugnt. För att inte väcka miss-

Bilder från Rikull och Odinsholm

Bilden överst till vänster visar Odinsholms kapell, därunder Odinsholms fyr. Till höger visas Rikulls kapell.

tankar styrde vi kurs mot Ösel så länge som möjligt. Då vi inte kunde passera Irbessund vid dagsljus, måste vi minska farten till minsta möjliga. Som mörkret föll på så ökades farten. Vinden frisknade, men till vår fördel. Allt gick väl. Under dagens lopp såg vi endast himmel och hav, tills Fårö fyr torn stack upp vid horisonten. Efter 26 timmar landade vi lyckligt i Fårösund. Nu blev vi omhändertagna av svenska beredskapsmän och fick åka buss till Slite för att dagen efter resa till Visby och sedan fortsätta till Stockholm.

En liten fiskebåt, 6 meter lång och öppen, som gått några timmar senare från ön än vi, hade det svårt. Hårt lastad som båten var, fick den motorstopp och måste redlöst driva, medan besättningsmännen arbetade med motorn. Arbetet räckte fyra timmar, och ofta kom båten under sjöarna. Bland de ombordvarande var en 80 års gumma, som följde med sina båda sonsöner. Vid framkomsten till Gotland var alla ombord genomvåta. Morgonen därpå träffades vi i Slite.

Henrik Lorentz.

BIRKAGÅRDENS FOLKHÖGSKOLA

Sommarkurs för kvinnlig ungdom.
Börjar 25 maj 1945 på Marholmen
i Stockholms skärgård.

Upplysningar hos rektor GILLIS HAMMAR,
Karlbergsvägen 86 B, Stockholm. Tel. 33 99 15

ALBERTS EXPRESS

Vikingagatan 26. Tel. 31 80 49, 32 37 16
STOCKHOLM

FLYTTNING
MAGASINERING
PIANOTRANSPORT

Anlitad av
Kommittén för estlandssvenskarna o. Socialtjänsten

Svensk nykterhetslagstiftning.

I Sverige finnes en särskild lagstiftning angående försäljning och tillhandahållande av alkoholhaltiga drycker även kallade rusdrycker, (spritdrycker, vin och maldrycker). Dessutom finnes en särskild lag om behandling av alkoholmissbrukare (alkoholistlag). Då många estlandsvenskar säkerligen icke närmare känna till de viktigaste bestämmelserna i denna lagstiftning, skall här helt kort redogöras för densamma.

En ledande grundsats i försäljningslagstiftningen är, att försäljning av alkoholhaltiga drycker skall ordnas och handhavas på sådant sätt, att därav uppkommer så ringa skada som möjligt. I konsekvens med denna princip har tillkommit ett karakteristiskt drag i den svenska lagstiftningen om försäljning av spritdrycker och vin, nämligen att det privata vinstintresset i största utsträckning är avkopplat från denna försäljning. Till grund härför ligger den motiveringen, att de, som bedriva försäljningen, icke skola ha ekonomiskt intresse av att driva upp konsumtionen och icke heller av sådant intresse skola motverka en minskad användning av rusdrycker. Det privata vinstintresset har, så långt det varit praktiskt möjligt, avkopplats inom partihandeln och utminuteringsdelen. Partihandeln har överlåtits åt ett statligt monopolbolag, Vin- och Spritcentralen, och detaljhandeln åt särskilda s. k. systembolag, som bildats enbart för att handha denna försäljning. Såväl Vin- och Spritcentralen som systembolagen ha att inleverera sin vinst till staten. — Även ifråga om utskänkningsdelen är det privata vinstintresset reglerat.

För att äga rätt att inköpa alkoholdrycker fordras särskilt tillstånd som berättigar till innehav av s. k. motbok. Det åligger systembolag att skaffa sig kännedom om varje person, som önskar göra inköp hos bolaget och att med ledning härav medgiva försäljning endast i den omfattning som kan antagas motsvara ett måttligt bruk. Även försäljningen av pilsnerdricka har reglerats i åtskilliga hänseenden, varigenom man sökt motverka användningen av pilsnerdricka som berusningsmedel. I fråga om pilsnerdrickshandlingen kvarstår möjligheten till enskilt vinstförvärv. I åtskilliga städer ha dock bildats s. k. allmännyttiga utskänkningsbolag (t. ex. Norma i Stockholm), vilka bedriva sin försäljning enligt principen, att privata vinstintressen icke skola öva inflytande på omsättningens storlek.

Försäljningen av alkoholhaltiga drycker delas i *utminutering* och *utskänkning*. Vid utminutering avhämtar köparen varan på försäljningsstället eller också försändes varan till köparen. Med utskänkning menas, att varan försäljes till förtäring på försäljningsstället.

Utskänkning av spritdrycker må endast äga rum i samband med verklig måltid, bestående av lagad mat.

Lägsta medgivna ålder för att man skall få bli serverad rusdrycker är 18 år. Utskänkning av rusdrycker får icke äga rum till den, som vederligen missbrukar rusdrycker eller som »synbarligen är berörd» av sådana drycker. Den som synbarligen är berörd skall icke heller tillåtas uppehålla sig på utskänkingsställe.

Parallellt med föreskrifterna om försäljning av rusdrycker stadgas, att pilsnerdricka icke får utlämnas till den, som synbarligen är berörd av alkoholhaltiga drycker samt att försäljning icke heller får äga rum, där det är uppenbart, att varan helt eller delvis är avsedd att användas i berusningssyfte eller till olovlig försäljning. Likaså föreskrives, att det å utskänkingsställe, som icke har tillstånd att utskänka alkoholstärkare drycker än pilsnerdricka, är förbjudet att förtära rusdrycker.

Överträdelse av ovan anförda bestämmelser i rusdrycksförsäljningsförelörden och pilsnerdricksförsäljningsförelörden straffas med böter eller i vissa fall dagsböter. *Dock kan fängelse dömas för olovlig överlåtelse av motbokssprit, om förbrytelsen sker i större omfattning eller yrkesmässigt eller om den upprepas efter tidigare dömt straff.* Likaså kan fängelsestraff ifrågakomma i vissa andra fall av olovlig försäljning av rusdrycker och pilsnerdricka. All *tillverkning av spritdrycker är förbjuden* för andra än de brännerier, som stå under statskontroll. Att i hemmet eller annorstädes syssla med vintillverkning eller förjäsning av svagdricka är icke tillrädligt, enär de bestämmelser, som finnas här om, lätt överskridas och kunna medföra kännbara straff. Vid dylik tillverkning bildas även den mycket giftiga finkeloljan.

Bestämmelser om straff för fylleri. Enligt vår allmänna strafflag är det straffbart att uppträda berusad på allmän plats. Stadgandet härom återfinnes i strafflagen kap. 18 § 15.

Den som uppträder berusad på allmän plats kan bötfällas, även om han icke anhållits och tagits i förvar av polisen. Om en person begår ett brott i berusat tillstånd, räknas berusningen icke såsom förmildrande omständighet vid utmätande av straff. Är brottet begånget på allmän plats, kan han straffas både för fylleri och för det andra brottet.

Lagstiftning mot rattfylleri. För att bekämpa rattfylleriet ha statsmakterna tvingats tillgripa en relativt sträng lagstiftning. Bestämmelserna om straff för rattfylleri ha gång efter annan skärpts, allteftersom gällande lagstiftning visat sig icke vara tillräckligt effektiv för att förebygga den för den personliga säkerheten farliga art av brott, som rattfylleri utgör.

Det torde förtjäna understrykas, att vid förande av motorfordon alkoholförbrukningen som sådan är straffbar, oavsett om någon skada skett eller icke. Om någon gjort sig skyldig till rattfylleri

och därvid ådagalagt grov vårdslöshet eller visat uppenbar likgiltighet för andra människors liv eller egendom, inträder en straffskärpning. Straffsatsen är i sådant fall fängelse eller straffarbete i högst ett år.

Rätten till innehav av körkort har kringgårdats med föreskrifter, som avse att förebygga rattfylleribrott. Vid ansökan hos länsstyrelse om körkort skall sökanden sålunda förete s. k. nykterhetsintyg. Detta skall utfärdas av polismyndigheten på den eller de orter, där han varit mantalsskriven under de två senast förflutna åren, och intyget skall innehålla vitsord om att sökanden gjort sig känd för ett nyktert levnadsätt samt att han med hänsyn till sina personliga förhållanden i övrigt icke kan anses olämplig som förare av motorfordon. Innan polismyndigheten tar ställning till frågan huruvida dylikt intyg bör utfärdas, skall yttrande inhämtas från vederbörande nykterhetsnämnd.

Dömes någon för rattfylleri, skall hans körkort återkallas för viss tid, minst sex månader. Körkort kan för övrigt fråntagas den, som gör sig skyldig till alkoholmissbruk, även om han icke fört motorfordon i alkoholpåverkat tillstånd. Den som fått sitt körkort återkallat av nysnämnda anledningar, måste kunna förete nytt nykterhetsintyg för att återfå körkortet, då indragningstiden gått till ända.

Alkoholistvårdslagstiftningen. Utmärkande för den svenska lagstiftningen om behandling av alkoholister är, att grunden för samhällets ingripande är av social, icke i första hand av medicinsk natur. Lagens huvudsakliga skäl för ett ingripande är sålunda, att alkoholmissbrukaren genom sitt missbruk åstadkommer skada eller förfång för sina anhöriga eller andra medmänniskor.

Alkoholmissbrukare äro i regel icke villiga att underkasta sig alkoholistvård, bl. a. beroende på att de ofta sakna verklig insikt om sin last. Lagstiftningen inrymmer därför rätt för myndigheterna att, om andra medel icke hjälpa, tillgripa tvångsåtgärder.

För att ingripande mot en person enligt alkoholistlagen skall kunna ske, kräves för det första, att vederbörande är »hemfallen åt alkoholmissbruk». Det är med andra ord fråga om missbruk, som har en tydlig tendens att upprepas gång efter annan. För det andra skall alkoholmissbruket ha lett till någon av de skadliga följder, som finnas angivna i alkoholistlagens första paragraf. Alkoholmissbrukaren skall sålunda antingen

1. vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller
2. utsätta någon, som han jämlikt stadgande i lag är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest brista i sina plikter mot sådan person, eller
3. ligga det allmänna, sin familj eller annan till last, eller
4. vara ur stånd att taga vård om sig själv, eller

5. föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadsätt.

Lagen är likaledes tillämplig, där någon, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, blivit under de två senast förflutna åren tre eller flera gånger dömd till ansvar för fylleri, eller befines föra ett kringflackande liv.

Det tillkommer nykterhetsnämnderna att ingripa mot alkoholmissbrukare enligt alkoholistlagens bestämmelser. I varje kommun skall finnas en nykterhetsnämnd. Om kommunen icke vill tillsätta en särskild nykterhetsnämnd, skall fattigvårdsstyrelsen fungera såsom nykterhetsnämnd.

Nykterhetsnämnd är skyldig att föranställa om undersökning, då den har grundad anledning antaga, att någon som vistas inom kommunen eller där äger hemortsrätt, bör behandlas enligt alkoholistlagen. Det kräves sålunda icke, att anmälan föreligger från anhörig eller annan person. Helt naturligt måste dock ofta utomstående fästa nämndens uppmärksamhet på förhållandena i olika fall. Lagen ålägger också uttryckligen polis- och åklagarmyndighet att göra anmälan hos nykterhetsnämnd, när den erhållit kännedom om förhållanden, som föranleda ingripande från nämndens sida. Liknande anmälningsplikt åligger läkare, då han i sin verksamhet fått kännedom om dylikt förhållande.

Nykterhetsnämnd är skyldig att företaga noggrann utredning i varje särskilt fall. För att underlätta nämndens utredningsarbete stadgar lagen skyldighet för envar att på kallelse av nykterhetsnämnden i den kommun, där han bor eller uppehåller sig, inställa sig hos nämnden på förelagd tid, om han minst fyra dagar förut erhållit del av kallelsen. Nykterhetsnämnd bör i första hand ingripa med mindre stränga åtgärder, s. k. hjälpåtgärder. Såsom exempel på hjälpåtgärder angiver lagen varning, övervakning, rådfrågning av läkare, inträde i nykterhetsförening, anskaffande av lämpligt arbete, avstängning från inköp av alkoholdrycker, frivillig anstaltsvård och omyndighetsförklaring. Om nykterhetsnämndens hjälpåtgärder icke leda till åsyftat resultat, har nämnden att hos länsstyrelsen utverka förordnande om intagning på allmän alkoholistanstalt, tvångsinternering. Den som tvångsinterneras på alkoholistanstalt må kvarhållas ett, efter återfall två, och under vissa förhållanden ända till fyra år. Detta är emellertid att betrakta som maximitider. Om det föreligger skäl att antaga, att den vårdade efter utskrivning skall föra ett nyktert och ordentligt liv, skall utskrivning ske tidigare. Innan utskrivning sker, tillämpas dessutom i stor utsträckning s. k. försökspermittering.

All erfarenhet bestyrker, att personer, som en gång hemfallit åt alkoholmissbruk, måste bli absolutister för att vara skyddade mot återfall. Även en mycket ringa kvantitet av någon alkoholhaltig dryck brukar väcka alkoholbegäret åter till liv. Alkoholmissbrukare måste därför, så långt det är möjligt, skyddas för frestelser att

Godtemplarorden (IOGT) — En ledande ideell folkrörelse

Det har sagts att Sverige är folkrörelsernas land. På det ideella området är nykterhetsrörelsen — vid sidan av de fria religiösa rörelserna — ledande, och ledande inom nykterhetsrörelsen är Godtemplarorden. Den infördes i Sverige för 65 år sedan; den första godtemplarlogen bildades i Göteborg under namnet Klippan. Godtemplarorden är internationell — världen är vårt fält, lyder valspråket — och proklamerar broderskapstanken. Den gör ingen åtskillnad på raser och nationaliteter, ej heller på samhällsklasser. Den vill samla alla — på helnykterhetens grund — till medarbete i framåtskridandet. En radikal, folklig kulturrörelse — radikal i den meningen, att den icke tolererar spritbruket. Att bekämpa detta och söka skapa en alkoholfri kultur är nykterhetsrörelsens gemensamma strävan, dess stora patos. I politiskt avseende är Godtemplarorden neutral.

I slutet av förra seklet blev godtemplarrörelsen samlingspunkten för de framstegsvänliga krafterna inom svensk medel- och arbetarklass. Orden fick en storartad utbredning över hela landet och bidrog kraftigt till alkoholbrukets undanträngande. I Godtemplarordens regi skapades en stor mängd allmänna samlingslokaler till gagn även för andra folkrörelser, som vuxo fram. Beståndet av ordenshus uppgår till nära 1,200 med ett brandförsäkringsvärde av över 30,000,000 kronor. Nyligen har bildats en särskild sammanlutning av de ekonomiska föreningar, som stå för ordenshusen: Ordenshusens Riksförening. Till denna förening äro också Nationaltemplarordens samlingslokaler anslutna.

Genom utbrytningar ur Godtemplarorden ha flera nykterhetssällskap bildats, men fortfarande är IOGT det största med sina 180,000 medlemmar, fördelade på olika organisationsgrenar. Verksamheten inom Godtemplarorden har blivit mångsidig. Utom grundlogerna arbeta ungdomsloger, ungdomslag, idrottsföreningar, studiecirklar etc. och vidare verkar Sveriges Godtemplares Ungdomsförbund (SGU) i nära anslutning till Orden. SGU räknar nära 20,000 medlemmar. I anslutning till studiecirkelverksamheten har en

förtära rusdrycker. På grund härav stadgar alkoholistlagen bötesstraff från 5 till 200 kr. för envar, som lämnar alkoholhaltiga drycker åt den, som honom veterligen är ställd under övervakning enligt alkoholistlagen eller är intagen på allmän alkoholistanstalt.

Bekämpandet av alkoholskadorna i samhället bygger i vårt land både på statliga åtgärder (lagstiftning, nykterhetsundervisning i skolorna m. m.) och på frivilliga strävanden. Bland dessa senare bör i första rummet nämnas den organiserade nykterhetsrörelsen, för vars arbete dock icke kan redogöras i denna artikel.

Folke Lindström.

Svenska odlingens vänner

Svenska Odlingens Vänner var estlandssvenskarnas äldsta och största förening. I tre årtionden verkade den under skiftande förhållanden för den svenska odlingen i Estland. Den förde ingen bullrande tillvaro, utan arbetade mestadels i det tysta. Understundom märkte man den knappast vid sidan av alla nyare organisationer, och någon gång kunde man få höra vitsen om överensstämmelsen i föreningens namn — S. O. V. — och dess verksamhet. Men S. O. V. arbetade på lång sikt; och när vi nu betrakta den i det riktigare perspektiv, som avståndet ger, måste vi erkänna, att den med sina begränsade resurser utförde ett betydande arbete. Hur skulle det gått för svenskheten i Estland, om S. O. V. aldrig funnits till? Den förblev, oaktat sina brister, in i det sista en samlingspunkt för mycken entusiasm och oegennyttia.

Svenska Odlingens Vänner upplöstes av ryssarna 1940 och flera av dess ledande medlemmar deporterades. Sedan dess ha estlandssvenskarna saknat en egen organisation, som kunnat föra deras talan.

Efter estlandssvenskarnas överflyttning till Sverige har hos många väckts tanken på en återuppståndna S. O. V., en alla estlandssvenskar omfattande förening i Sverige. Sedan någon tid ha förberedelser gjorts för bildandet av en sådan, och torsdagen den 29 mars hölls å estlandssven-

storartad biblioteksverksamhet utvecklats. Nära en miljon bokband finnas i dessa bibliotek. Orden har eget bokförlag (Eklunds) och utger veckotidningen Reformatorn, som vunnit stor spridning.

Godtemplarordens bildningsintresse illustreras genom den föresats som gjordes på storlogemötet i Norrköping 1941, nämligen att skapa en Godtemplarordens egen folkhögskola. Det skulle bli de svenska godtemplarnas efterkrigsinsats. En minimifond på en halv miljon kronor uppsattes som insamlingsfordran och till storlogemötet i Västerås 1945 beräknas summan vara hopbringad. Hittills har nära 450,000 kronor inlutit.

Ett tecken på den aktade ställning Godtemplarorden vunnit som ledande nykterhetsorganisation är att försvarsmaktens högsta ledning uppdragit samarbete med Orden i syfte att skapa större förståelse för nykterhetssträvandena inom krigsmakten. Godtemplarorden får tillsätta militärombud vid varje militärt förband och genom order från överbefälhavaren anbefallas alla militära myndigheter att underlätta kontakten med Orden. Försvarsstaben har bekostat åtskillig godtemplarpropaganda för ökad nykterhet bland inkallade.

Godtemplarorden har nära 2,000 grundloger, utspridda över hela landet. De stå öppna för alla, som, iakttagande personlig helnykterhet, vilja verka för nykterhetsaken och det kulturella framåtskridandet i allmänhet.

N. A.

skarnas samlingslokal i Stockholm föreningens konstituerande sammanträde. Ett fyrtiotal estlandssvenskar och deras vänner från olika delar av landet hade samlats till mötet, bl. a. alla styrelsemedlemmar i den gamla S. O. V., vilka vistas i Sverige.

Mötet öppnades av folkskollärare Anton Vesterberg, som också ledde dagens förhandlingar.

Folkskollärare A. Samberg gav en återblick över föreningen Svenska Odlingens Vänner verksamhet i Estland, estlandssvenskarnas överflyttning till Sverige och deras omhändertagande här av Kommittén för estlandssvenskarna samt framhöll behovet av en estlandssvensk sammanlutning i Sverige, vilken kunde upptaga det gamla S. O. V:s traditioner och fortsätta dess verksamhet.

Därefter talade ordföranden i Kommittén för estlandssvenskarna riksantikvarien S. Curman, som uttryckte sin glädje över att estlandssvenskarna kunnat samlas till detta möte. Han framhöll, att om estlandssvenskarna här i landet icke intaga samma minoritetsställning som i Estland, så utgöra de dock tills vidare en särskild del av det svenska folket och hava sina speciella intressen. I Estland måste i föreningens verksamhet huvudvikten läggas på det svenska, här bör huvudbetoningen falla på ordet »odling», och talaren uttalade förhoppningen, att S. O. V. skulle bli en mötesplats för de bästa strävandena bland estlandssvenskarna i Sverige. Kommittén för estlandssvenskarna har varit den landningsbrygga, som möjliggjort estlandssvenskarnas första fotfäste på svensk mark. I höjandet av deras kultur och den andliga odlingen ligger nu S. O. V:s stora uppgift.

Huvudpunkterna på dagordningen voro antagandet av stadgar samt val enligt stadgarna.

Det uppgjorda förslaget till stadgar granskades ingående av mötet och antogs enhälligt i den form, som återfinnes på annat ställe i denna tidning.

Till föreningens ordförande valdes enhälligt Anton Vesterberg. För övrigt invaldes i styrelsen Manfred Nyman, Viktor Aman, Alexander Samberg, Karl Boman, Lars Broman, Anders Lindkvist och Elmar Nyman — de två förstnämnda för en tid av tre år, de två följande på två och de tre sistnämnda på ett år. Till suppleanter i styrelsen valdes Alfred Heldring (på 3 år), Hugo Mickelin (på 2 år), Anders Stenholm och Ellen Blees (på 1 år).

Till revisorer utsågos August Bergman och Dagmar Pettersson med Lars Lindström och Helena Zeisig som suppleanter.

Medlemsavgiften för aktiv medlem fastställdes till två kronor per år, för stödande medlem minst fem kronor.

De närvarande beslöt anteckna sig som medlemmar i den nybildade föreningen. Styrelsen utsåg på sitt första sammanträde A. Samberg till vice ordförande, M. Nyman till sekreterare, K. Boman till vice sekreterare och L. Broman till skattmästare.

Den estlandssvenska stammens överflyttning till Sverige var av händelserna framtvingad. Det var icke en naturlig frigörelse utan en våldsamt uppräckning från fäderneärvd jord. Vår tillvaro är liksom delad itu: vårt liv i den gamla hembygden ligger bakom oss, och vi måste börja om. Det kan ej hjälpas, att därvid en känsla av rotlöshet och misströstan emellanåt gör sig gällande. Kommittén för estlandssvenskarna kommer att arbeta för vårt bästa liksom hittills, men det är många svårigheter att övervinna, och vi måste även själva ta initiativ och ansvar. Vi ha mycket gemensamt; vi vill bevara kontakten med varandra; vi vill minnas och vårda, vad vi i estlandssvensk odling funnit värdefullt; vi vill ingå i det svenska samhället, men vi vill icke spårlost försvinna; vi vill ha en sammanslutning, som för vår talan. Detta vill S. O. V. i Sverige verka för. Det kan den bäst, om alla estlandssvenskar skänka dess verksamhet sitt stöd. Bliv medlem!

Viktor Aman.

STADGAR

för föreningen

»Svenska Odlingens Vänner bland estlandssvenskar i Sverige».

I.

Föreningens ändamål.

§ 1. Föreningens ändamål är att verka som förbindelse-länk mellan estlandssvenskar, att ge dem nödigt stöd med råd och upplysningar i deras strävan att finna rätt plats i det svenska samhället, att understödja deras bildningssträvanden, att befrämja förståelsen för allsvensk samhörighet samt att vid behov representera den estlandssvenska stammen och företräda dess intressen.

Föreningens uppgift är även att samla och vårda minnen av den estlandssvenska kulturen.

§ 2. Föreningen vill uppnå sitt mål genom att upprätthålla kontakt med i Sverige befintliga estlandssvenska bosättningsområden och enskilda estlandssvenskar, att utgiva och sprida tidskrifter och broschyrer samt att anordna exkursioner, kurser, föredrag o. s. v.

II.

§ 3. Föreningen består av:

- a) aktiva medlemmar,
- b) stödande medlemmar och
- c) hedersmedlemmar.

§ 4. Till aktiv medlem kan styrelsen mottaga varje välfredad estlandssvensk man eller kvinna, som fyllt 18 år och i övrigt med sitt tänkande och handlande bidragit att främja den estlandssvenska stammens intressen. Som estlandssvensk betraktas i detta sammanhang:

- a) den som har estlandssvenska föräldrar,
- b) den som har estlandssvensk far eller mor,
- c) den som är gift med estlandssvensk, och
- d) barn i äktenskap som nämnts i punkt c, dock under förutsättning, att dessa tala svenska.

§ 5. Till stödande medlem kan styrelsen mottaga varje rikssvensk man eller kvinna, som fyllt 18 år samt ådagalagt ett välvilligt intresse för estlandssvenskarna.

Stödande medlem åtnjuter i princip en aktiv medlems rättigheter.

§ 6. Till hedersmedlem kan årsmötet välja person, som i särskilt hög grad främjat den estlandssvenska folkstammens intressen och bidragit till att förverkliga folkstammens kulturella och övriga strävanden. Hedersmedlem åtnjuter i princip en aktiv medlems rättigheter.

§ 7. Varje aktiv och stödande medlem erlagger till föreningen av årsmötet fastställd medlemsavgift.

Medlem, som under 2 år ej erlagt medlemsavgift, anses ha utträtt ur föreningen.

III.

Föreningens styrelse.

§ 8. Föreningens angelägenheter handhas av en bland aktiva medlemmar på årsmöte vald styrelse, bestående av ordförande, som väljes på 1 år, samt av sju (7) andra ledamöter valda på 3 år.

Till styrelsen höra fyra (4) suppleanter.

§ 9. Styrelsen representerar föreningen och sköter dess angelägenheter, samt behandlar och avgör enligt stadgarna och årsmötets beslut alla frågor, som angå föreningen, såvida dessa inte höra till årsmötets kompetens enligt § 18 i föreliggande stadgar.

§ 10. Styrelsen är ansvarig inför föreningen och är förpliktad att till årsmötet avgiva skriftlig redogörelse över sin verksamhet, vilken redogörelse skall senast tre (3) veckor före årsmötet avlämnas till revisorerna.

§ 11. Styrelsen sammankallas av ordföranden eller av minst tre (3) andra styrelsemedlemmar efter anmälan hos ordföranden och är beslutförr, om minst fyra (4) av styrelsemedlemmarna äro närvarande.

§ 12. Styrelsens säte fastställs på årsmötet.

§ 13. I och för granskning av föreningens budget, räkenskaper och fonder utses på årsmötet två (2) revisorer jämte två (2) suppleanter på ett år i sänder. Revisorerna framlägga revisionsberättelse på årsmötet.

IV.

Föreningens organisation.

§ 14. Inom föreningen må bildas särskilda lokalavdelningar enligt grunder, som bestämmas av årsmötet.

§ 15. Styrelsen sammankallar föreningsmedlemmarna till årsmöte en gång årligen under månaderna maj—september.

Extra möte sammankallas, om minst 1/5 av föreningsmedlemmarna sådant yrka, eller enligt styrelsens eller revisorernas beslut för att behandla brådskande angelägenheter, som höra till årsmötets kompetens.

§ 16. Årsmötet sammankallas genom skriftligt meddelande till lokalavdelningarna samt genom annons i tidningen »Kustbon», vilket skall ske minst tre (3) veckor före årsmötet. I meddelandet angivas dagordningens alla punkter. Årsmötet äger komplettera dagordningen med frågor av löpande karaktär.

§ 17. Vid årsmöte äger varje föreningsmedlem en röst.

§ 18. Årsmötet

- 1) väljer föreningens funktionärer,
- 2) beslutar om ändring och komplettering av föreningens stadgar,
- 3) godkänner program för föreningens verksamhet,
- 4) stadfäster av styrelsen framlagt budgetförslag,
- 5) godkänner berättelse över verksamheten och avgör frågan om ansvarsfrihet för styrelsens förvaltning,
- 6) bestämmer medlemsavgiften,
- 7) beslutar om föreningens egendom,
- 8) väljer hedersmedlemmar,
- 9) utesluter medlemmar, och
- 10) bestämmer grundandet av lokalavdelningar.

§ 19. Alla val ske med öppen omröstning. Sluten omröstning skall dock ske, om någon av de röstberättigade så önskar.

§ 20. Besluten fattas med enkel röstmajoritet, förutom beslut för inställande av föreningens verksamhet och likvidation av dess egendom, då beslut måste fattas med 4/5 av de närvarandes röster.

För ändring av föreningens stadgar och uteslutande av medlem fordras minst 3/4 av de närvarandes röster.

V.

Föreningens upplösning.

§ 21. Vid inställandet av föreningens verksamhet tillfaller föreningens egendom och tillgångar annan kulturorganisation eller sammanslutning enligt av årsmötet fattat beslut.

Flyktingarnas hemslöjds-mässa

Tillströmningen till flyktingarnas hemslöjds-mässa i Blå hallen i Stockholms vackra stadshus var stor under lördagen och söndagen den 21 och 22 april. Flera dagar i förväg har det rått stor beskäftighet och brådska bland de baltiska flyktingarna i Sverige, inte minst ibland estlandssvenskarna, både i hemmen och på förläggningarna. Många paket, innehållande vackra hemslöjdsartiklar, särskilt knypplade spetsar, mönsterstickade vantar och strumpor, dukar, band, dräkter och smycken anlände till kommittén. Ormsöborna hade bl. a. ett par glada rödmålade kistor i mindre format. Trots den korta tiden för utställningens ordnande var det utställda materialet mycket rikligt, det var representativa och karakteristiska föremål från alla trakter av Estlands svenskbygder, som insänts till utställningen.

Hallen bjöd på rika utlagor i vackra livliga färger och artiklar i allmogemotiv från de olika baltiska länderna. Bland nationalfärger, flaggor och blommor rörde sig folkdräktklädda unga flickor. Estlandssvenskarnas avdelning demonstrerades av Runö-fruar i nationaldräkt, som på sitt stadiga och lugna Runö-mål gav förklaringar till utställningsföremålen. De avlöstes sedan av några pigga flickor från Estlands övriga svenskbygder. Kring försäljningsståndet samlades Stockholms husmödrar för att inköpa de originella och praktiska föremål, som estlandssvenska kvinnor med kärlek och omsorg tillverkat under långa kvällar. Rågöspetsarna syntes vara särskilt efterfrågade, men så äro de också enastående i mönster, smak och hållbarhet. »De här är eviga», konstaterade en av kunderna. Vidare bjödo estlandssvenskarna på trevliga silversmycken, strumpor, schaletter och dukar samt stilfulla träföremål och figurer.

Programmet, som fortlöpte med korta avbrott under hela mässan, omfattade många intressanta och karakteristiska nummer av estniska, lettiska och litauiska konstnärer. Estlandssvenskarnas insats i underhållningen gjordes med stor framgång av en trupp Rågö-ungdomar med en spelman i spetsen, välbekanta från tidigare uppträdanden på idrottsfester i Estland. Rågö-laget dansade gamla folkdanser från Rågö, som gått i arv genom generationerna och höra till de äldsta, som ännu dansas. Den egendomliga rytmen, som ligger Rågö-borna i blodet, och folkdräkternas kontrastrika sammansättning fullföljde bilden av uråldrig tradition, vårdad och bevarad av estlandssvenskarnas yngsta generation.

Det rika material, som förelåg i estlandssvenska hemslöjdsföremål, skulle givit stora möjligheter till ännu mera karakteristisk och verkningfull komposition av estlandssvenskarnas utställningsavdelning. Men det knappa utrymme, som estlandssvenskarna fingo disponera över i förhållande till andra nationer och den korta tid vi hade på oss till förberedelserna, tillät ingen bättre placering, om alla originella och värdefulla föremål, som insänts, skulle utställas.

Tävlingen om fiskeskildringarna avgjord

I julnumret av Kustbon uppmanade Nordiska museet tidningens läsare att skildra sina minnen av gammalt vinterfiske. Glädjande nog var det ganska många som hörsammade denna uppmaning. Det var många och goda skildringar av olika fiskemetoder eller minnen av fiskefärder som skrivits ned. Arbetet med att bedöma de olika bidragen så rättvist som möjligt blev därför ingalunda enkelt. De bedömande har uteslutande tagit hänsyn till det faktiska innehållet i uppteckningarna, alltså varken författarförmåga, framställningssätt eller handstil ha spelat roll. Bäst har alltså den varit, som utförligast skildrat det största antalet olika metoder för vinterfiske.

Och så här tar sig pristagarlistan ut:

- 1:a pris: Egil Hamnholm 50 kr.
- 2:a pris: Mathias Sjölund 25 kr.
- 3:e pris: Julius Brus 15 kr.
- 4:e pris: Johan Ahlström 15 kr.
- 5:e pris: Johan Österman 15 kr.
- 6:e pris: K. Lagman 10 kr.
- 7:e pris: E. Ahlberg 10 kr.
- 8:e pris: Hans Wahlberg 10 kr.
- 9:e pris: P. Schönberg 10 kr.
- 10:e pris: Johannes Pöhl 10 kr.
- 11:e pris: Mattias Lagman 10 kr.

Nordiska museet vill här tacka alla som lämnat bidrag till denna insamling. Det rika materialet är nu föremål för vetenskaplig bearbetning och kommer att gagna folklivsforskningen såväl nu som i framtiden. Det är vår förhoppning, att inte bara alla de som sända in bidrag denna gång utan även åtskilliga andra skola gripa till pennan och deltaga i nästa insamling som utlyses i »Kustbon».

Mats Rehnberg.

Kustbons redaktion ber att få tacka Nordiska museets ledning och museilektor Rehnberg för deras arbete med insamlande av uppgifter om den estlandssvenska kulturen och för den prissumma som ställts till förfogande samt ber att få gratulera pristagarna. Vi hoppas att estlandssvenskarna även i fortsättningen skola visa samma stora intresse för Nordiska museets värdanden.

Till slut vill utställningskommittén för den estlandssvenska avdelningen härmed framföra sitt varmaste tack till alla, som både genom insändandet av utställningsföremål och genom sin aktiva insats vid mässan välvilligt och energiskt hjälpt till att göra den estlandssvenska utställningsavdelningen till en flik hembygd och tradition och i hög grad underlättat vårt arbete. Samtidigt meddelas, att återsändandet av de insända utställnings- och försäljningsartiklarna pågår och hoppas vi att alla föremål komma fram till sina rättmätiga ägare i oklanderligt skick. Inkomsten å försäljningsartiklarna utsändas inom närmaste tid.

Rita Rosen.

Helena Paalman-Laving

In memoriam.

»Ett liv är så litet och levas så kort, men det rymmer så mycket ändå.» Det är, som om dessa ord skulle passa in på folkskollärarinnan fru Helena Paalman-Lavings liv och arbete.

För många av hennes arbetskamrater, vänner och bekanta kom hennes bortgång så oväntat.

Sommaren 1944 reste fru Paalman-Laving ifrån Estland till Sverige. För ett njuurlidande, som hon ådragit sig flera år tillbaka genom en olyckshändelse, vårdades hon efter karantänstiden på S:t Görans sjukhus i Stockholm. Den allvarliga sjukdomen tog emellertid överhand, och den 1 februari 1945 befriade döden henne ifrån detta jordeliv och de svåra lidanden sjukdomen förorsakade henne.

Fru Paalman-Laving föddes den 31 januari 1904 i Nuckö kommun, Estland. Hon genomgick folkskolläraryrkesseminariet på Nyhov vid Hapsal samt en sommarkurs vid slöjdseminariet på Nääs i Sverige. Hennes liv har varit möda och arbete och under alla sina lärarinneår har hon ägnat sig åt undervisningen i svenska folkskolor på Nuckö och i Rikull. Genom sitt glada och hurtiga väsen kunde hon få barnen och ungdomen med sig och hennes bildningsarbete för estlandssvensk ungdom, särskilt på Nuckö, får ej underskattas. Fru Paalman-Laving var under sin lärarinnetid vid Birkas folkskola även en tid ledare för svenska sångkören på Nuckö. Genom sitt glada och livliga väsen hade fru Paalman-Laving väl inpassat sig i skollivet i svenskbygden. Främst av allt uppskattade hon själv den tid hon arbetat vid skolan i Österby. Under sitt arbete i jordelivets hårda allvar längtade hon till det vackra, till sol och sång. I den estlandssvenska lärarkretsen är fru Paalman-Lavings plats tom. Av Dina egna, Dina vänner och bekanta och Dina kolleger, med vilka Du gemensamt burit arbetsdagens glädje och möda, är Du sörjd och saknad. Vid minnet av Dig står den estlandssvenska ungdomen ifrån Nuckö och Rikull sörjande. Glad och modig var Du i livets arbete och kamp. Sådant är minnet som lever kvar av Dig. — Tack för allt. Vila tryggt i Sveriges jord!

A. Samberg.

Förlovade

JOHAN PIHLMAN
och
ALFHILD JANSSON
Borås påskafton 1945.

Upprop till alla vävkunniga estlandssvenska kvinnor

Vävkunniga estlandssvenskor kunna få vävningsarbete genom Föreningen Svensk Hemslöjd u. p. a.

Om Ni är vävkunnig, kan Ni därför anmäla Eder på nedanstående formulär och därvid angiva, om Ni kan väva mattor, möbeltyger eller beklädnadstyger.

Ni skall även uppgiva, om Ni äger eller disponerar vävstol samt bredden på denna och antal skaft.

Föreningen Svensk Hemslöjd är i behov av väverskor. För närvarande råder visserligen brist på garn, men längre fram torde läget förbättras. Föreningen hoppas kunna organisera vävningsarbetet, om tillräckligt antal anmälningar inkomma. Om Ni har prov på, vad Ni tidigare vävt, är det önskvärt, att Ni även medsänder sådant. Föreningen lämnar sedan meddelande om, vilka väverskor den kan antaga och vad den betalar för vävningen. Ifyll därför nedanstående ruta och insänd den till advokat Lars Östberg, Kommittén för estlandssvenskarna, Tunnelgatan 23, Stockholm.

Till

Föreningen Svensk Hemslöjd u. p. a.,
Sveavägen 44, Stockholm.

Härmed ber jag få anmäla mig som väverska. Jag kan väva:

- 1) Trasmattor, röllakansmattor, flossamattor och ryamattor.
- 2) Möbeltyger (antal skaft).
- 3) Beklädnadstyger.
(Stryk under det Ni kan väva.)

Jag disponerar, äger vävstol

Bredd: Antal skaft:

..... den 1945.

Namn:

Adress:

Kustbon

Från Doverstorp

Bilden visar arbetsstugan på Mo gård där det spinnes för »Hemslöjden» i Linköping.

Familjenytt

FÖRLOVADE:

I Borås påskafton den 31/3 1945 mellan *Johan Pihlman* från Ormsö och föreståndarinnan *Alfhild Jansson*, Ålderdomshemmet, Länghem.

VIGDA:

I Södertälje kyrka söndagen den 25/2 1945 mellan *Herbert Pärle* från Reval och *Maria Appelblom* från Ormsö, Sviby. Vigseln förrättades av komminister Ruhnbohm.

FÖDDA:

Leif Klas Alfred, f. 10/1 1945,
son till *Hilda*, född Truvert, och *Alfred Borrmann*, Stjärnhov.

Stig Sture, f. 12/1 1945,
son till *Rosette*, född Nyman, och *Anton Grönlund*, Söderåkra.

Birgit Elsa Elisabet, f. 2/2 1945,
dotter till *Rakel Sofia*, född Silfver, och *Runar Alfons Grenfeldt*, Fiskeby.

Bengt Göran, f. 6/2 1945,
son till *Elfriede*, född Söderlund, och *Edvard Ahlberg*, Ösmo.

Arne Einar, f. 9/2 1945,
son till *Ester Astrid*, född Puhang, och *Harald Johan Luther*, Eskilstuna.

Signe Alfhild Linnéa, f. 11/2 1945,
dotter till *Maria*, född Björk, och *Isak Österman*, Lidingö.

Vår kära

SIGNE ELISABET LAGMAN

lämnade oss denna dag efter en kort sjukdom i en ålder av 22 år.

Norrköping den 1 april 1945.

Far, Mor, Hilda, Alexander med familj, Edvin, Arthur, Ellen, släkt och vänner.

Gud, när den stora natten
famplar med kvävande händer,
giv då en ledande strimma
av ljus från Din allmakts stränder.

Vår älskade mor

MARIA BECKMAN

född den 2 april 1865
död den 12 mars 1945.

Sörjd och saknad av

Barn och Barnbarn, Släkt och Vänner.

Sörj ej vid min lugna grav.
Jag känner inga tårar mer.
Jag vill så gärna torka av
dem jag på edra kinder ser.
Mitt lidande har nått sitt slut,
gläds att jag nu får vila ut.

HEMARBETE — ATELJE

Väverskor, kunniga och ordentliga, vana vid vävning av Möbeltyger och Drättyger av 130 cm bredd, erhålla omedelbart arbete. Svar till »Intresse — God förtjänst», Kustbons red., Stockholm.

*Ett varmt tack till alla dem, som med blom-
mor deltagit i vår mor Maria Beckmans
jordfästning.*

BARNEN.

Vivi Marianne, f. 13/2 1945,
dotter till Mathilda, född Stahl, och Herman
Thomsson, Bro.

Maj Britt, f. 18/2 1945,
dotter till Alide, född Penter, och Lars Grund-
sten, Stockholm.

Asta Astrid, f. 24/2 1945,
dotter till Alide Ludmilla, född Viiand, och
Alexander Hamberg, Rotebro.

Iger Millvi, f. 1/3 1945,
dotter till Ida, född Luks, och August Bester-
man, Västerås.

Birgit, f. 14/3 1945,
dotter till Maria, född Norrman, och Lars
Blomman, Södertälje.

Ulla-Britta Irene, f. 31/3 1945,
dotter till Irene Ingeborg, född Lindgren, och
Oskar Alfred Pella, Enskede.

DÖDA:

Ingrid Nyholm, f. 25/11 1935, d. 6/12 1944.
Gertrud Vesterlin, f. 1/6 1868, d. 30/1 1945.
Helena Paalman, f. 31/1 1904, d. 1/2 1945.
Tomas Sjölund, f. 15/6 1909, d. 5/2 1945.
Mina Hanback, f. 19/6 1882, d. 20/2 1945.
Liisa Puskov, f. 6/3 1868, d. 22/2 1945.
Elin Ingeborg Österberg, f. 8/9 1930, d. 5/4 1945.
Maria Beckman, f. 2/4 1865, d. 13/3 1945.
Oskar Luks, f. 6/10 1918, d. 17/3 1945.
Anders Åkerman, f. 18/4 1869, d. 17/3 1945.
Olga Viiand, f. 2/8 1897, d. 21/3 1945.
Lena Tuberik, f. 27/10 1867, d. 24/3 1945.
Signe Elisabeth Lagman, f. 3/11 1921, d. 2/4
1945.

Vår innerligt älskade och avhållna syster
Folkskollärarinnan

HELENA PAALMAN

f. Laving

född den 31/1 1904 i Nuckö, Estland
avled den 1/2 1945 i Stockholm lugnt och
fridfullt efter en längre, svår sjukdom.
Djupt sörjd och saknad av oss, syskonbarn
samt släkt och många vänner.

SYSKONEN.

Jordens oro viker
För den frid som varar.
Himlen allt förklarar.

Inför bortgången av vår kollega,
folkskollärarinnan

Fru **Helena Paalman-Laving**,

stanna vi med saknad och sorg.

Tack för Ditt arbete!

Ditt minne skall leva.

Estlandssvenska lärare.

Från Estlandssvenska kommittén

En del av estlandssvenskarna ha vid sin överresa till Sverige medfört vapen, vilka vid ankomsten hit av tullmyndigheterna beslagtogs. Dessa vapen förvaras nu t. v. hos nämnda myndighet. Enligt vad kommittén för estlandssvenskarna inhämtat i socialdepartementet torde det för flertalet av ägarna finnas mycket liten utsikt att i framtiden få tillstånd att innehava dessa. Endast de, som för sin näring äro i behov av vapen för jakt, kunna möjligen få tillstånd därtill. Då vapnen naturligtvis undergå en långsam försämring vid denna förvaring, vill kommittén uppmana alla dem, som hava vapen hos tullmyndigheterna, att låta försälja dem. Lämpligast torde detta ske genom kommitténs försorg, som efter försäljningen kommer att tillställa vederbörande försäljningssumman. Var och en som önskar få sitt vapen försålt genom kommittén skall per brev underrätta kommittén därom.

För de estlandssvenskar, som blivit svenska medborgare och efter inskrivningsförrättning förklarats dugliga till krigstjänst, finnes möjlighet att vinna befrielse från värnpliktstjänstgöring i fredstid under förutsättning att vederbörande i Estland fullgjort militärtjänst. Den som önskar dylik befrielse skall till kommittén insända ansökan därom med följande uppgifter:

- 1) inskrivningsnummer,
- 2) vid vilket regemente militärtjänstgöringen skall fullgöras,
- 3) i Estland fullgjord militärtjänstgöring samt namn på en estlandssvensk förtroendeman, som kan bestyrka detta,
- 4) nuvarande adress.

De som i framtiden skola undergå inskrivningsförrättning böra därvid observera, att inskrivningsnämnderna komma att tillhandahålla ett formulär särskilt avsett för estlandssvenskar och där vissa frågor skola besvaras av vederbörande. Detta formulär bör sålunda vid inskrivning till värnplikt efterfrågas av varje estlandssvensk.

*

Alla barn, som fyllt 16 år och hittills icke erhållit främlingspass utan äro inskrivna å föräldrarnas pass, skola själva erhålla pass. För erhållande av pass för dessa torde föräldrarna sätta sig i förbindelse med kommittén.

*

De estlandssvenskar, som gifta sig, uppmanas att ej glömma att till kommittén anmäla giftermålet, med angivande av makarnas namn och hustruns namn som ogift, så att ändring i kommitténs matrikel kan företas.

*

De estlandssvenskar, som erhållit svenskt medborgarskap eller i fortsättningen komma att erhålla sådant, måste till kommittén översända främlingspasset för vidarebefordran till Statens Utlänningskommission. Före insändandet av passet torde ses efter att personkort erhållits från kristidsnämnden. Personkort utlämnas av kristidsnämnden till estlandssvenskar, vilka erhållit svenskt medborgarskap. För att erhålla personkort torde först å pastorsexpeditionen uttagas ett nytt åldersbetyg. Medborgarskapsbeviset skall framvisas å pastorsexpeditionen.

*

S. O. V. bland estlandssvenskar i Sverige utlyser härmed pristävlan om förslag till emblem för föreningen. De tre bästa förslagen honoreras. Förslagen skola före 15 maj 1945 vara insända till S. O. V:s styrelse, Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm.

AB GOTLANDS MJÖLKBAR

STORA TORGET, VISBY

TELEFON 81

God mat

ÖPPEN:

Vardagar 9 — 20

Sön- och helgdagar 13 — 18

I HEMSE BEKLÄDNADSAFFÄR

finner Ni allt i beklädnadsartiklar för såväl helg som söcken.

Tel. Hemse 107

HEMSE KRUT- & PAPPERSHANDEL

Stor sortering i reseffekter, leksaker och presentartiklar.

Tel. Hemse 38